

การแปลคำเชื่อมในภาษาจีนโบราณเป็นภาษาไทย

Translation of Classical Chinese Conjunctions into Thai

อภิวัฒน์ คุ้มภัย*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาการแปลคำเชื่อมที่ใช้บ่อยในภาษาจีนโบราณจำนวน ๒๐ คำ เป็นภาษาไทย ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้มาจากวรรณกรรมจีนโบราณยุคก่อนราชวงศ์ฉินและราชวงศ์ฮั่น ผลการวิจัยพบว่าคำเชื่อมในภาษาจีนโบราณแสดงความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์ได้หลายประเภทจึงสามารถแปลเป็นภาษาไทยได้หลากหลาย อย่างไรก็ตาม คำเชื่อมบางคำไม่มีคำที่มีความหมายเทียบเท่ากันเนื่องจากความแตกต่างด้านลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของภาษาจีนโบราณกับภาษาไทย ในกระบวนการถ่ายทอดความหมายของคำเชื่อมจากภาษาต้นฉบับนั้น ผู้แปลจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของภาษาจีนโบราณเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังต้องมีความรู้เกี่ยวกับคำเชื่อมในภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาเป้าหมาย จึงจะสามารถถ่ายทอดความหมายของคำเชื่อมจากภาษาจีนโบราณมาเป็นภาษาไทยได้ถูกต้อง

Abstract

The purpose of this research is to study the translation of 20 commonly used Classical Chinese conjunctions in Thai. The data were collected from pre – Qin and Han texts. The research found that Classical Chinese conjunctions can be translated into many Thai equivalents depending on the context; but some conjunctions have no Thai equivalents due to the differences in syntax and semantics between the two languages. To decode the meanings of the conjunctions in the source text, a translator requires thorough knowledge about syntax and semantics of classical Chinese. In addition, the translator needs to know the semantic relation between sentences in the source language and also needs the same in – depth knowledge to reencode their meanings into Thai.

* อาจารย์สาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาปัจจุบันตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

๑. บทนำ

คำเชื่อมคือคำที่ใช้เชื่อมโยงสิ่งต่างๆ หรือเหตุการณ์ต่างๆ ให้สัมพันธ์กัน หากปราศจากคำเชื่อม มนุษย์ย่อมไม่สามารถเชื่อมโยงความคิดให้สัมพันธ์กันทำให้ไม่สามารถถ่ายทอดความหมายได้สมบูรณ์ การศึกษาหน้าที่และความหมายของคำเชื่อมในภาษาจีนโบราณจึงมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการวิเคราะห์หรือตีความตัวบทภาษาจีนโบราณ จากการศึกษาพบว่าคำเชื่อมจำนวนมากในภาษาจีนโบราณใช้แสดงความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์ได้หลายประเภท เช่น คำเชื่อม 则 zé มีความหมาย ๔ ประเภท ได้แก่ บอกความคล้ายตาม บอกเหตุและผล บอกความขัดแย้ง และบอกเงื่อนไข (郭锡良 1996 : 341 – 342) คำเชื่อม 以 yǐ มีความหมาย ๕ ประเภท ได้แก่ บอกจุดมุ่งหมาย บอกการจำกัดขอบเขต บอกเหตุและผล บอกการขยายความ และบอกการรวมความ (何乐士 1985 : 692 – 694) คำเชื่อม 而 ér มีความหมาย ๘ ประเภท ได้แก่ บอกการรวมความ บอกความขัดแย้ง บอกความคล้ายตาม บอกการขยายความ บอกเงื่อนไข บอกการเสริมความ บอกเหตุและผล และบอกจุดมุ่งหมาย (董希謙 王松茂 1984 : 180 – 187)

คำเชื่อมในภาษาจีนโบราณที่มีหลายความหมายนี้มีผู้ศึกษาไว้เป็นจำนวนมาก จำแนกได้ ๓ กลุ่มดังนี้

งานศึกษาวิจัยกลุ่มแรกเป็นงานศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำเชื่อมในภาษาจีนโบราณ ผู้ที่ศึกษาวิจัยในด้านนี้ เช่น กัว ซี เหลียง และคณะ (郭锡良等 1998) เลี้ยว เจิ้น ยิว (廖振佑 2001) หวาง ไห่ เฟิน (王海芬 2002) หยาง บี้ว จูวิน และ เทอ เล่อ ฉือ (杨伯峻 何乐士 2003) งานต่างๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นว่าคำเชื่อมในภาษาจีนโบราณมีหน้าที่สำคัญคือใช้เชื่อม คำ วลี หรือประโยค คำเชื่อมในภาษาจีนโบราณยังจำแนกตามเกณฑ์ทางอรรถศาสตร์ได้ ๔ ประเภท ได้แก่ คำเชื่อมบอกการรวมความ คำเชื่อมบอกการเสริมความ คำเชื่อมบอกความขัดแย้ง คำเชื่อมบอกการเลือก คำเชื่อมบอกความคล้ายตาม คำเชื่อมบอกการยอมรับ คำเชื่อมบอกเงื่อนไข คำเชื่อมบอกเหตุและผล และคำเชื่อมบอกการขยายความ (郭锡良等 1998 : 729 – 744 ; 廖振佑 2001 : 163 – 181 ; 王海芬 2002 : 183 – 187 ; 杨伯峻 何乐士 2003 : 453 – 455)

งานศึกษาวิจัยกลุ่มที่ ๒ เป็นงานศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการของคำเชื่อมในภาษาจีนโบราณ ผู้ศึกษาวิจัยด้านนี้ เช่น หลี่ อิง เจ้อ และ หลู จิว ฉุน (李英哲 卢卓群 1997) งานวิจัยเรื่อง ลักษณะเด่นของพัฒนาการของคำเชื่อมในภาษาจีนโบราณสรุปได้ว่า คำเชื่อมในภาษาจีนโบราณมีพัฒนาการที่น่าสนใจ ๔ ประการคือ ๑) คำเชื่อมที่มีหลายหน้าที่มักสูญเสียหน้าที่เดิมไปคงเหลือแต่เฉพาะหน้าที่หลักเท่านั้น ๒) คำเชื่อมที่ความหมาย

คล้ายกันแต่มีหลายรูปในสมัยหลังจะปรากฏใช้เพียงรูปใดรูปหนึ่ง ๓) คำเชื่อมที่ไม่นิยมใช้ในหมู่ผู้ใช้ภาษาแม่สูญเสียไปจะหลงเหลือเฉพาะคำเชื่อมที่มีการใช้อย่างแพร่หลาย ๔) คำเชื่อมที่มีหลายความหมายในสมัยหลังจะสูญเสียความหมายเดิมไปเหลือแต่เฉพาะความหมายหลัก (李英哲 卢卓群 1997 : 49 - 55) นอกจากงานที่ศึกษาพัฒนาการด้านรูปและความหมายของคำเชื่อมในภาษาจีนโบราณที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีงานที่ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำเชื่อมในภาษาจีนโบราณ ผู้ที่ศึกษาวิจัยในด้านนี้ เช่น ยูวีเจียง (于江 1996) และ เจิง เสี่ยว เจี๋ย (曾晓洁 2006) งานเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นว่า คำเชื่อมในภาษาจีนโบราณกลายหน้าที่มาจากคำกริยา โดยกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์นั้นจะเริ่มจากคำกริยาที่กลายเป็นคำบุพบทก่อนแล้วจึงกลายหน้าที่ต่อมาเป็นคำเชื่อม (于江 1996 : 34 - 40) หรืออาจกลายหน้าที่เป็นคำวิเศษณ์ก่อนแล้วจึงกลายหน้าที่เป็นคำเชื่อม เช่น คำเชื่อมที่บอกความหมายว่า “แม้ว่า” หรือ “ถึงแม้ว่า” ในภาษาจีนโบราณ (曾晓洁 2006 : 120 - 122)

งานศึกษาวิจัยกลุ่มที่ ๓ เป็นงานศึกษาเกี่ยวกับการแปลซึ่งมีอยู่เพียงเรื่องเดียวได้แก่ คำเชื่อม “ér” ในภาษาจีนโบราณในหนังสือ หลุนยฺหวี่ และการแปลเป็นไทย ของ อภิวัดณ์ คุ่มภัย (๒๕๔๗) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคำเชื่อม 耳 ในภาษาจีนโบราณมีหน้าที่สำคัญคือเชื่อมคำ วลี หรือประโยค สามารถจำแนกตามเกณฑ์ทางอรรถศาสตร์ได้ ๘ ประเภทคือ บอกความขัดแย้ง บอกเวลาก่อนหลัง บอกความร่วมมือกัน บอกการขยายความ บอกเงื่อนไข บอกความเสริม บอกเหตุและผล และบอกจุดมุ่งหมาย คำเชื่อม 耳 ยังแปลเป็นภาษาไทยได้หลากหลายเช่น “แต่” “แล้วก็” “และ” “และยัง” “อย่าง” “ถ้าหาก” “เพราะ” “เพื่อ” เป็นต้น (อภิวัดณ์ คุ่มภัย ๒๕๔๗ : ๓๕ - ๖๑, ๖๒ - ๗๕, ๗๖ - ๘๘)

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่ายังไม่มีการวิจัยใดศึกษาวิเคราะห์การแปลคำเชื่อมที่ใช้บ่อยในภาษาจีนโบราณมาก่อน ถึงแม้ว่าอภิวัดณ์ คุ่มภัย (๒๕๔๗) ได้ศึกษาคำเชื่อม 耳 ในภาษาจีนโบราณไว้แล้ว แต่ก็ศึกษาเฉพาะคำเชื่อม 耳 ที่ปรากฏในหนังสือ หลุนยฺหวี่ เท่านั้น ผลการวิจัยจึงมีข้อจำกัดอยู่มาก จึงน่าจะมีการศึกษาคำเชื่อมที่ใช้บ่อยในภาษาจีนโบราณจากมุมมองของการแปลซึ่งนอกจากจะช่วยให้ผู้ศึกษาภาษาจีนโบราณเข้าใจความหมายของคำเชื่อมในภาษาจีนโบราณแล้วยังช่วยให้วิเคราะห์และตีความด้วยบทภาษาจีนโบราณได้ถูกต้อง

ผู้วิจัยมีสมมติฐานว่า คำเชื่อมในภาษาจีนโบราณแสดงความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์ได้หลายประเภท จึงสามารถแปลเป็นภาษาไทยได้หลากหลายขึ้นอยู่กับบริบทที่ใช้ อย่างไรก็ตาม คำเชื่อมบางคำไม่สามารถหาคำที่มีความหมายเทียบเท่ากันได้เนื่องจากความแตกต่างด้านลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของภาษาจีนโบราณกับภาษาไทย

ในรายงานการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเภทและความหมายของคำเชื่อมที่ใช้บ่อยในภาษาจีนโบราณรวมถึงวิธีการแปลคำเชื่อมเหล่านี้เป็นภาษาไทย นอกจากนี้ยังแสดงถึงเกณฑ์การจำแนกคำเชื่อมจากคำประเภทอื่นที่มีรูปเดียวกันเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์คำหลายหน้าที่ในภาษาจีนโบราณไว้ด้วย หนึ่งคำว่า “คำเชื่อม” ที่ใช้ในงานวิจัยนี้หมายถึงเฉพาะคำที่ทำหน้าที่เชื่อมคำ วลี และประโยคแต่ไม่นับรวมคำบุพบท

๒. ขั้นตอนการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาประเภทและความหมายของคำเชื่อมที่ใช้บ่อยในภาษาจีนโบราณตามที่ระบุไว้ในโครงสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาจีนโบราณของมหาวิทยาลัยปักกิ่งจำนวน ๒๐ คำ ได้แก่ 诚而苟故及即假况且然如若尚设虽为惟以与则 โดยจำกัดขอบเขตเฉพาะภาษาจีนโบราณยุคก่อนราชวงศ์ฉินจนถึงราชวงศ์ฉิน เหตุที่ผู้วิจัยเลือกศึกษา ๒ สมัยนี้เพราะนักภาษาศาสตร์ถือว่าภาษาจีนยุคก่อนราชวงศ์ฉินและราชวงศ์ฉินยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก จึงถือว่าภาษาจีนทั้ง ๒ สมัยนี้เป็นเอกลักษณ์ของภาษาจีนโบราณที่แท้จริง สำหรับตัวอย่างประโยคผู้วิจัยคัดเลือกจากหนังสือจีนโบราณจำนวน ๒๑ เล่ม ได้แก่ 《诗经》《尚书》《周易》《仪礼》《礼记》《吕氏春秋》《商君书》《公羊传》《左传》《战国策》《国语》《论语》《孟子》《荀子》《韩非子》《墨子》《管子》《汉书》《史记》《说苑》《孙子兵法》

เมื่อได้ตัวอย่างประโยคภาษาจีนโบราณมาแล้ว ก็นำมาวิเคราะห์ลักษณะทางอรรถศาสตร์ของคำเชื่อมแต่ละคำและวินิจฉัยว่ามีความหมายตรงกับคำเชื่อมคำใดในภาษาไทยอย่างไรก็ตามในการเก็บรวมตัวอย่างประโยคนั้นได้พบคำหลายหน้าที่จำนวนมาก ผู้วิจัยอาศัยเกณฑ์การจำแนกหมวดคำในภาษาจีนของศาสตราจารย์ จู เต๋อ ซี (朱德熙 1982) ในการจำแนกคำหลายหน้าที่ในภาษาจีนโบราณ เกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกหมวดคำเป็นดังนี้

คำนาม มีลักษณะที่สำคัญ ๔ ประการคือ ๑) คำนามมีคำบอกจำนวนและลักษณนามขยายได้ ๒) คำนามมีคำสรรพนามหรือคำคุณศัพท์ขยายได้ ๓) คำนามไม่สามารถมีคำวิเศษณ์ขยายได้ ตัวอย่าง 公问其故。Gōng wèn qí gù. จงกงถามถึงสาเหตุของเรื่องนั้น คำว่า 故 gù ในประโยคนี้นี้จัดเป็นคำนามมีความหมายว่า “สาเหตุ” เพราะมีความหมายประจำคำและมีสรรพนาม 其 qí เป็นส่วนขยาย

คำกริยา มีลักษณะที่สำคัญ ๔ ประการคือ ๑) คำกริยาทำหน้าที่เป็นภาคแสดงของประโยค

* คำหลายหน้าที่หมายถึงคำๆ เดียวที่ความหมายแก่นเอื้อให้ทำหน้าที่ทางไวยากรณ์ได้หลายอย่าง

๒) คำกริยาสามารถปรากฏร่วมกับคำปฏิเสธได้ ๓) คำกริยาไม่สามารถมีคำวิเศษณ์บอกระดับขยายได้ ๔) คำกริยาตามด้วยกรรมได้ (ยกเว้นกรรมกริยา) ตัวอย่าง 子不我即。Zǐ bù wǒ jí. ท่านไม่มาหาข้า คำว่า 即 jí ในประโยคนี้จัดเป็นคำกริยาที่มีความหมายว่า “มาหา” เพราะมีความหมายประจำคำ ทำหน้าที่เป็นภาคแสดงของประโยค ปรากฏร่วมกับคำปฏิเสธ 不 bù “ไม่” และเป็นกรรมกริยามีกรรมตรงคือ 我 wǒ “ฉัน” ปรากฏอยู่หน้าคำกริยา

คำวิเศษณ์ มีลักษณะที่สำคัญ ๔ ประการคือ ๑) คำวิเศษณ์ทำหน้าที่ขยายคำกริยาหรือคำคุณศัพท์ ๒) คำวิเศษณ์ไม่มีคำขยาย ๓) คำวิเศษณ์ทำหน้าที่เป็นส่วนเสริมของคำกริยาได้ (เฉพาะคำวิเศษณ์บอกระดับ) ๔) คำวิเศษณ์ไม่สามารถปรากฏตามลำพังได้ ตัวอย่าง 沛公誠欲倍項羽邪? Pèigōng chéng yù bèi Xiàngyǔ yé? เพียงคิดบฏต่อเชี่ยงยูหรือจริง หรือคำว่า 誠 chéng ในประโยคนี้มีความหมายว่า “จริง” จัดเป็นคำวิเศษณ์เพราะทำหน้าที่ขยายคำกริยา 欲 yù “คิด” “วางแผน” และไม่สามารถมีคำอื่นมาขยายข้างหน้าได้นอกจากนั้นไม่สามารถปรากฏตามลำพังได้

คำบุพบท มีลักษณะที่สำคัญ ๒ ประการคือ ๑) คำบุพบทไม่สามารถปรากฏตามลำพังได้ ๒) คำบุพบทต้องตามด้วยคำนามหรือคำที่ทำหน้าที่อย่างคำนามประกอบเข้าเป็นบุพบทวลี ตัวอย่าง 刑以秋冬。Xíng yǐ qiū dōng. ลงโทษตอนฤดูใบไม้ร่วงและฤดูหนาว คำว่า 以 yǐ ในประโยคนี้มีความหมายว่า “เมื่อ” “ตอน” “ในช่วง” จัดเป็นคำบุพบทเพราะไม่สามารถปรากฏตามลำพังได้และต้องตามด้วยคำนาม คำนามที่ตามหลังคำบุพบท 以 yǐ คือ 秋冬 qiū dōng “ฤดูใบไม้ร่วงและฤดูหนาว”

คำเชื่อม มีลักษณะที่สำคัญ ๕ ประการคือ ๑) คำเชื่อมไม่มีความหมายประจำคำ ๒) คำเชื่อมไม่สามารถปรากฏตามลำพังได้ ๓) คำเชื่อมไม่ทำหน้าที่เป็นคำขยาย ๔) คำเชื่อมไม่ตามด้วยคำนาม ๕) คำเชื่อมทำหน้าที่เชื่อมคำ วลี หรือประโยค ตัวอย่าง 賁鼓維鏞。Fén gǔ wéi yōng ตกแต่งด้วยกลองและระฆังใบใหญ่ คำว่า 維 wéi ในประโยคนี้มีความหมายว่า “และ” จัดเป็นคำเชื่อมเพราะไม่มีความหมายประจำคำ ไม่สามารถปรากฏตามลำพังได้ ไม่ทำหน้าที่เป็นคำขยายคำอื่นในประโยค และไม่ตามด้วยคำนาม หากวิเคราะห์แล้วจะพบว่าคำว่า 維 wéi ทำหน้าที่เชื่อมคำ นาม 鼓 gǔ “กลอง” และ 鏞 yōng “ระฆังใบใหญ่”

คำช่วย มีลักษณะที่สำคัญ ๔ ประการคือ ๑) คำช่วยไม่สามารถปรากฏตามลำพังได้ ๒) คำช่วยไม่มีความหมายประจำคำ ๓) คำช่วยมักปรากฏอยู่หลังคำเนื้อหา^๖ ๔) คำช่วยไม่ทำหน้าที่ขยายคำอื่นในประโยค ตัวอย่าง 填然鼓之。Chēn rán gǔ zhī. เสียงกลองดังสนั่น

^๖ คำเนื้อหา (content word) คือคำที่มีความหมายประจำคำเช่น คำนาม คำกริยา เป็นต้น คำเนื้อหาจะตรงกับคำว่า 实词 shící ในภาษาจีน

คำว่า 然 rán ในประโยคนี้จัดเป็นคำช่วย ไม่มีความหมายประจำคำ ไม่ทำหน้าที่ขยายคำใดในประโยคและปรากฏอยู่หลังคำ 填 chēn “เสียดังของกลอง”

คำลงท้าย มีลักษณะที่สำคัญ ๒ ประการคือ ๑) คำลงท้ายจะปรากฏอยู่ท้ายประโยค ๒) คำลงท้ายใช้แสดงเจตนาหรือท่าทีของผู้พูด ตัวอย่าง 今之从政者殆而。 Jīn zhī cóng zhèng zhě dài ér. ตอนนั้นคนที่รับราชการอันตรายจริงหนอ คำว่า 而 ér ในประโยคนี้จัดเป็นคำลงท้ายเพราะปรากฏอยู่ท้ายประโยคและใช้เป็นคำเสริมน้ำเสียง

๓. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าคำเชื่อมในภาษาจีนโบราณจำแนกได้ ๓ ประเภทคือ คำเชื่อมสมภาค คำเชื่อมอนุประโยคและคำเชื่อมบอกกรวยขยายความ คำเชื่อมในภาษาจีนโบราณยังจำแนกตามเกณฑ์ทางความหมายได้ ๑๐ ประเภทคือ บอกการรวมความ บอกการเสริมความ บอกความคล้ายตาม บอกความขัดแย้ง บอกเงื่อนไข บอกเหตุและผล บอกการเลือก บอกการยอมรับ บอกการขยายความ และบอกจุดมุ่งหมาย เนื่องจากคำเชื่อมในภาษาจีนโบราณแสดงความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์ได้หลายประเภทจึงสามารถแปลเป็นภาษาไทยได้หลากหลาย อย่างไรก็ตามคำเชื่อมบางคำไม่มีคำที่มีความหมายเทียบเท่ากันในภาษาไทยเนื่องมาจากความแตกต่างด้านลักษณะทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของภาษาจีนโบราณกับภาษาไทย ในการอภิปรายผลการวิจัยผู้วิจัยขอแยกประเด็นอภิปรายออกเป็น ๓ ประเด็นคือ ประเภทของคำเชื่อมในภาษาจีนโบราณ ความหมายของคำเชื่อมในภาษาจีนโบราณ และการแปลคำเชื่อมในภาษาจีนโบราณ

๓.๑ ประเภทของคำเชื่อมในภาษาจีนโบราณ

คำเชื่อมในภาษาจีนโบราณจำแนกได้ ๓ ประเภทดังนี้

๓.๑.๑ คำเชื่อมสมภาค

คำเชื่อมสมภาคคือคำเชื่อมที่ใช้เชื่อมหน่วยไวยากรณ์ประเภทเดียวกันซึ่งมีความสัมพันธ์เท่าเทียมกัน เช่น 以 yǐ 且 qiě ตัวอย่าง

๑) 得妾以其子。

Dé qiè yǐ qí zǐ.

ได้ภรรยาทาสและลูกของนาง

(《周易·鼎初六》)

จากตัวอย่าง คำเชื่อม 以 yǐ “และ” เชื่อมนามวลี 妾 qiè “ภรรยาทาส” กับ

其子 qí zǐ “ลูกของนาง”

๒) 民吝且惡。

Mín lìn qiè è.

ประชาชนตระหนี่ถี่เหนียวอีกทั้งโหดร้าย

(《墨子·七患》)

จากตัวอย่าง คำเชื่อม 且 qiè “อีกทั้ง” เชื่อมคำคุณศัพท์ 吝 lìn “ตระหนี่ถี่เหนียว” กับ 惡 è “โหดร้าย”

๓.๑.๒ คำเชื่อมอนุประโยค

คำเชื่อมอนุประโยคคือคำเชื่อมที่ปรากฏอยู่หน้าอนุประโยคหรือหลังประธานในอนุประโยค อนุประโยคเป็นประโยคย่อยที่ไม่สามารถปรากฏตามลำพังได้ มีหน้าที่ขยาย मुख्यประโยคซึ่งเป็นประโยคหลัก ในภาษาจีนโบราณอนุประโยคที่ต้องมีคำเชื่อมปรากฏร่วมอยู่ด้วยเสมอคือวิเศษณ์อนุประโยค คำเชื่อมอนุประโยคในภาษาจีนโบราณ เช่น 故 gù 而 ér ตัวอย่าง

๑) 彼竭我盈，故克之。

Bǐ jié wǒ yíng, gù kè zhī.

ฝ่ายเขาเหนื่อยล้าแต่ฝ่ายเรากลับพร้อมเต็มที่ จึงบุกเข้าโจมตี

(《左传·庄公十年》)

จากตัวอย่าง ในประโยค 彼竭我盈，故克之。 Bǐ jié wǒ yíng, gù kè zhī “ฝ่ายเขาเหนื่อยล้าแต่ฝ่ายเรากลับพร้อมเต็มที่ จึงบุกเข้าโจมตี” ประกอบด้วย मुख्यประโยคคือ 彼竭我盈 Bǐ jié wǒ yíng “ฝ่ายเขาเหนื่อยล้าแต่ฝ่ายเรากลับพร้อมเต็มที่” และอนุประโยคคือ 故克之 gù kè zhī “จึงบุกเข้าโจมตี” ซึ่งมีคำเชื่อม 故 gù “จึง” เป็นคำเชื่อมอนุประโยค

๒) 管氏而知礼，孰不知礼？

Guǎnshì ér zhī lǐ, shú bù zhī lǐ.

หากกว่านเมื่อรู้จารีตประเพณี ใครเล่าจะไม่รู้จารีตประเพณี

(《论语·述而》)

จากตัวอย่าง ในประโยค 管氏而知礼，孰不知礼？ Guǎnshì ér zhī lǐ, shú bù zhī lǐ “หากกว่านเมื่อรู้จารีตประเพณี ใครเล่าจะไม่รู้จารีตประเพณี” ประกอบด้วย मुख्यประโยคคือ 孰不知礼 shú bù zhī lǐ “ใครเล่าจะไม่รู้จารีตประเพณี” และอนุประโยคคือ 管氏而知礼 Guǎnshì ér zhī lǐ “หากกว่านเมื่อรู้จารีตประเพณี” ซึ่งมีคำเชื่อม 而 ér “หาก” เป็นคำเชื่อมอนุประโยค

๓.๑.๓ คำเชื่อมบอกการขยายความ

คำเชื่อมบอกการขยายความหมายถึง คำเชื่อมที่ใช้เชื่อมคำกริยากับส่วนขยายกริยา เช่น 以yǐ 而ér คำเชื่อมเหล่านี้เทียบได้กับคำว่า “อย่าง” “ด้วย” “โดย” ในภาษาไทย แต่โดยมากอาจจะไว้มองไม่ต้องแปล

๑) 孔子欣然而笑。

Kǒng Zǐ xīn rán ér xiào.

ขงจื๊อยิ้มอย่างสบายใจ

(《史记·孔子世家》)

๒) 吾尝终日而思矣，不如须臾之所学也。

Wú cháng zhōng rì ér sī yǐ , bù rú xūyú zhī suǒ xué yě.

ข้าพเจ้าครุ่นคิดตลอดวัน แต่กลับไม่มากเท่าได้เรียนรู้เพียงชั่วครู่

(《荀子·劝学》)

๓.๒ ความหมายของคำเชื่อมในภาษาจีนโบราณ

คำเชื่อมในภาษาจีนโบราณจำแนกตามเกณฑ์ทางความหมายได้ ๑๐ ประเภท สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ ๑ ความหมายของคำเชื่อมในภาษาจีนโบราณ

ความหมายของคำเชื่อม	ตัวอย่างคำเชื่อม	ความหมายในภาษาไทย
๑. บอกการรวมความ	以yǐ 而ér 与yǔ 及jì	“และ”
๒. บอกการเสริมความ	而ér 且qiě 并bìng	“และยัง” “อีกทั้ง” “ที่สำคัญ”
๓. บอกความคล้อยตาม	则zé 乃nǎi 然后rán hòu	“แล้ว” “ก็” “เมื่อ...ก็” “พอ...ก็” “ครั้ง...จึง” “แล้วค่อย”
๔. บอกความขัดแย้ง	乃nǎi 而ér 则zé 然rán	“แต่” “ทว่า”
๕. บอกเงื่อนไข	若ruò 而ér 如rú 苟gǒu	“ถ้า” “หาก” “ถ้าหาก”
๖. บอกเหตุและผล	为wéi 以yǐ 是以shì yǐ	“เพราะ” “ก็เพราะ” “เนื่องจาก” “จึง” “จนกระทั่ง”
๗. บอกการเลือก	若ruò 抑yì 意yì 且qiě	“หรือ” “หรือว่า”
๘. บอกการยอมรับ	虽suī 纵zòng 虽使suī shǐ	“แม้” “แม้ว่า” “ถึงแม้”
๙. บอกการขยายความ	以yǐ 而ér	“อย่าง” “ด้วย” “โดย”
๑๐. บอกจุดมุ่งหมาย	以yǐ	“เพื่อ”

๓.๓ การแปลคำเชื่อมในภาษาจีนโบราณ

ผู้วิจัยจะกล่าวถึงการแปลคำเชื่อมที่ใช้อยู่ในภาษาจีนโบราณทั้ง ๒๐ คำเรียงตามลำดับ สัทอักษรดังนี้

๓.๓.๑ 誠 chéng

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมอนุประโยค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกเงื่อนไข
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “ถ้า” “หาก” “ถ้าหาก” “ถ้าหากว่า”
ตัวอย่างประโยค	誠臣计画有可采者，愿大王用之。Chéng chén jì huà yǒu kě cǎi zhě, yuàn dàwáng yòngzhī. ถ้าทุกนโยบายของข้าพระองค์ใช้การได้ ขอให้พระองค์ใช้มันด้วยเถิด (《史记·陈丞相世家》)

๓.๓.๒ 而 ér

จำแนกตามลักษณะการใช้ได้ ๖ ประเภทดังนี้

๑. คำเชื่อมบอกการรวมความ

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมสมภาค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกการรวมความ
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “และ”
ตัวอย่างประโยค	晋公子广而俭。 Jìngōngzǐ guǎng ér jiǎn. จิ้งกงจื่อมีปณิธานอันยิ่งใหญ่และมีชีวิตที่เรียบง่าย (《左传·晋公子重耳出亡》)

๒. คำเชื่อมบอกความขัดแย้ง

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมสมภาค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกความขัดแย้ง
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “แต่” “ทว่า”
ตัวอย่างประโยค	貧而無諂。 Pín ér wú chǎn. ยากจนแต่ไม่ประจบสอพลอ (《论语·学而》)

๓. คำเชื่อมบอกความคล้ายตาม

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมสมภาค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกความคล้ายตาม
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “แล้ว” “แล้วก็” “พอ.....ก็” “เมื่อ.....ก็”
ตัวอย่างประโยค	学而时习之，不亦说乎？ Xué ér shí xí zhī, bú yì yuè hū? เรียน <u>แล้ว</u> หมั่นทบทวนไม่เป็นเรื่องน่าสรวุหรือหรือ (《论语·学而》)

๔. คำเชื่อมบอกการเสริมความ

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมสมภาค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกการเสริมความ
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “และยัง” “อีกทั้ง” “ที่สำคัญ”
ตัวอย่างประโยค	君子博学而且日参省乎己。 Jūn zǐ bó xué ér rì cān xǐng hū jǐ. วิญญูชนเรียน <u>รู้อย่างกว้างขวาง</u> และยังหมั่นสำรวจตนเอง เป็นใจ (《荀子·劝学》)

๕. คำเชื่อมบอกเงื่อนไข

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมอนุประโยค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกเงื่อนไข
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “ถ้า” “หาก” “ถ้าหาก” “ถ้าหากว่า”
ตัวอย่างประโยค	君而知礼，孰不知礼？ Jūn ér zhī lǐ, shú bú zhī lǐ? <u>ถ้าหาก</u> ผู้ปกครองรู้จักประเพณีแล้ว ยังมีใครไม่รู้อีกเล่า (《论语·述而》)

๖. คำเชื่อมบอกการขยายความ

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมบอกการขยายความ
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกการขยายความ
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “อย่าง” “ด้วย” “โดย” แต่โดยมากมักไม่ต้องแปล
ตัวอย่างประโยค	夫子莞尔而笑，曰：“割鸡焉用牛刀？” Fūzǐ wǎn'ěr ér xiào yuē: “ Gē jī yān yòng niú dāo?” ขงจื้อพูด <u>อย่าง</u> ยิ้มๆ ว่า “ฆ่าไก่ต้องใช้มีดฆ่าโค” (《论语·阳货》)

๓.๓.๓ 苟 gǒu

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมอนุประโยค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกเงื่อนไข
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “ถ้า” “หาก” “ถ้าหาก” “ถ้าหากว่า”
ตัวอย่างประโยค	苟富贵，无相忘。 Gǒu fù guì, wú xiāng wàng. ถ้า(ท่าน)ร่ำรวยก็จงอย่าลืมกัน (《史记·陈涉世家》)

๓.๓.๔ 故 gù

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมอนุประโยค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกผล
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “จึง” “ก็เลย” “ด้วยเหตุนี้.....จึง”
ตัวอย่างประโยค	望其旗靡，故逐之。 Wàng qí qí mǐ, gù zhú zhī. (ข้า)มองดูเห็นธงรบล้มลง จึงไล่ตามไป (《左传·庄公十年》)

๓.๓.๕ 及 jí

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมอนุประโยค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกการรวมความ
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “และ”
ตัวอย่างประโยค	公及齐侯遇于鲁济。 Gōng jí Qí hóu yù yú Lǔ Jì. จวงกงและฉีหวางกงพบกันที่ริมแม่น้ำจีในเขตแดนของ แคว้นหลู่ (《左传·庄公三十年》)

๓.๓.๖ 即 jí

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมอนุประโยค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกเงื่อนไข
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “ถ้า” “หาก” “ถ้าหาก” “ถ้าหากว่า”
ตัวอย่างประโยค	即复之楚，愿王杀之。 Jí fù zhī Chǔ, yuàn wáng shā zhī. ถ้า(เงินเงิน) กลับไปที่แคว้นฉู่ ขอให้พระองค์สังหารเขาเสีย (《战国策·秦策一》)

๓.๓.๗ 假 jiǎ

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมอนุประโยค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกเงื่อนไข
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “ถ้า” “หาก” “ถ้าหาก” “ถ้าหากว่า”
ตัวอย่างประโยค	假令宴子而在，余虽为之执鞭，所忻慕焉。 Jiǎ lìng Yàn Zǐ ér zài, Yú suī wèi zhī zhī biān, suǒ xīn mù yān. ถ้าหากเยียนเจียยังมีชีวิตอยู่ ต่อให้ข้าฯขับรถม้าให้เขา ก็ รู้สึกเป็นเกียรติยิ่งนัก (《史记·管宴列传》)

๓.๓.๘ 况 kuàng

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมสมภาค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกการเสริมความ
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “แล้ว...แล้ว” “นับประสาอะไรกับ”
ตัวอย่างประโยค	王者尚不能行之于臣下，况同列乎？ Wáng zhě shàng bù néng xíng zhī yú chén xià, kuàng tóng liè hū？ ขนาดผู้ปกครองยังไม่ควรปฏิบัติต่อเหล่าขุนนางเช่นนั้น แล้วคนชั้นเดียวกันเล่า (《史记·伍子胥列传》)

๓.๓.๙ 且 qiě

จำแนกตามหน้าที่ได้ ๔ ประเภทดังนี้

๑. คำเชื่อมบอกการรวมความ

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมสมภาค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกการรวมความ
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “และ” “กับ” “ทั้ง...และ...” “ทั้ง...ทั้ง...” “บางที่...บางที่...” “บ้าง(ก็)...บ้าง(ก็)...”
ตัวอย่างประโยค	何来谒上，上且怒且喜。 Hé lái yè shàng, shàng qiě nù qiě xǐ。 เขี้ยวเหอมาเข้าเฝ้า (พระเจ้าฮั่นเกาจู่) พระองค์ทั้งกริ้ว ทั้งรู้สึกยินดี (ที่เขี้ยวเหอกลับมา) (《史记·淮阴侯列传》)

๒. คำเชื่อมบอกการเสริมความ

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมสมภาค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกการเสริมความ
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “อีกทั้ง” “และยัง” “นอกจากนั้น” “ที่สำคัญ”
ตัวอย่างประโยค	王不行，示赵弱且怯也。 Wáng bù xíng, shì Zhào ruò qiě qiè yě。 หากพระองค์ไม่เสด็จไป ก็แสดงว่าแคว้นเจ้าอ่อนแอและยัง ขี้ขลาด (《史记·廉颇蔺相如列传》)

๓. คำเชื่อมบอกการเลือก

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมสมภาค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกการเลือก
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับ “หรือ” “หรือว่า”
ตัวอย่างประโยค	富贵者骄人乎？且贫贱者骄人乎？ Fù guì zhě jiāo rén hū ? Qiě pín jiàn zhě jiāo rén hū ? คนร่ำรวยเยอหยิ่งหรือว่าคนยากจนต่ำต้อยเยอหยิ่ง (《史记·魏世家》)

๔. คำเชื่อมบอกเงื่อนไข

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมอนุประโยค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกเงื่อนไข
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “ถ้า” “หาก” “ถ้าหาก” “ถ้าหากว่า”
ตัวอย่างประโยค	且顺其性，好利而欲得。 Qiě shùn qí xìng, hào lì ér yù dé。 หากทำตามอุปนิสัยเดิม ย่อมละโมภและคิดถึงแต่สิ่งที่จะ ได้รับถ่ายเดียว (《荀子·性恶》)

๓.๓.๑๐ 然 rán

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมสมภาค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกความขัดแย้ง
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “แต่” “ทว่า”
ตัวอย่างประโยค	智有餘，然难以独任。 Zhì yǒu yú, rán nán yǐ dú rèn。 มีสติปัญญาแต่ยากที่จะรับผิดชอบภาระหน้าที่แต่เพียง ผู้เดียวได้ (《史记·高祖本纪》)

๓.๓.๑๑ 如 rú

จำแนกตามหน้าที่ได้ ๓ ประเภทดังนี้

๑. คำเชื่อมบอกเงื่อนไข

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมอนุประโยค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกเงื่อนไข
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “ถ้า” “หาก” “ถ้าหาก” “ถ้าหากว่า”
ตัวอย่างประโยค	如杀无道以就有道，何如？ Rú shā wú dào yǐ jiù yǒu dào, hé rú? หากข้าพเจ้าฆ่าคนไร้คุณธรรมเพื่อช่วยเหลือคนที่มีความคุณธรรม จะเป็นเช่นไร (《论语·颜渊》)

๒. คำเชื่อมบอกการเลือก

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมสมภาค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกการเลือก
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “หรือ” “หรือว่า”
ตัวอย่างประโยค	宗庙之事，如会同，端章甫，原为小相焉。 Zōng miào zhī shì, rú huì tóng, duān zhāng fū, yuàn wéi xiǎo xiàng yān. ไม่ว่างานที่ศาลบรรพชนหรือว่างานชุมนุมของเจ้าผู้ครองนคร ข้าพเจ้า (ขงจื้อ) จะสวมชุดพิธีการและใส่หมวกปรารถนาที่จะเป็นผู้ช่วยในงาน (《论语·先进》)

๓. คำเชื่อมบอกการรวมความ

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมสมภาค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกการรวมความ
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “และ”
ตัวอย่างประโยค	有韓倉者，其为人疾贤如功臣。 Yǒu Hán Cāng zhě, qí wéi rén jí xián rú gōngchén。 หานชางมีนิสัยชอบอิจฉาเหล่านักปราชญ์และขุนนางผู้มีความสามารถ (《战国策·赵策》)

๓.๓.๑๒ 若 ruò

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมอนุประโยค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกเงื่อนไข
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “ถ้า” “หาก” “ถ้าหาก” “ถ้าหากว่า”
ตัวอย่างประโยค	若敌先居之，引而去之，勿从也。 Ruò dí xiān jū zhī, yǐn ér qù zhī, wù cóng yě. <u>หากศัตรูยึดครองดินแดนให้ถอยทัพออก อย่าตามเข้าไป</u> (《孙子兵法·地形》)

๓.๓.๑๓ 尚 shàng

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมอนุประโยค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกเงื่อนไข
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “ถ้า” “หาก” “ถ้าหาก” “ถ้าหากว่า”
ตัวอย่างประโยค	尚欲祖述尧舜禹汤之道，将不可以不尚贤。 Shàng yù zǔshù Yáo Shùn Yú Tāng zhī dào, jiāng bù kěyǐ bù shàng xián. <u>ถ้าหากต้องการดำเนินตามรอยพระเจ้า เหยา ฉุน ยวี่ และทางแล้ว ต้องเคารพเลื่อมใสนักปราชญ์</u> (《墨子·尚贤》)

๓.๓.๑๔ 设 shè

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมอนุประโยค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกเงื่อนไข
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “ถ้า” “หาก” “ถ้าหาก” “ถ้าหากว่า”
ตัวอย่างประโยค	设百岁后，是属宁有可信者乎？ Shè bǎi suì hòu, shì shǔ nìng yǒu kě xìn zhě hū? <u>ถ้าหากฮองเต้สวรรคตแล้ว คนพวกนี้ยังเชื่อถือได้อยู่อีกหรือ</u> (《史记·魏其武安侯列传》)

๑๖๖ อภิวัตน์ คัมภีร์

๓.๓.๑๕ 虽 suī

ใช้เป็นคำเชื่อมบอกการยอมรับ มีลักษณะที่สำคัญดังนี้

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมอนุประโยค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกการยอมรับ
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับ "แม้" "แม้ว่า" "ถึงแม้"
ตัวอย่างประโยค	虽愚必明，虽柔必强。 Suī yú bì míng, suī róu bì qiáng. แม้จะโง่ก็สามารถเข้าใจได้ แม้จะอ่อนโยนก็สามารถแข็งแกร่งได้ (《礼记·中庸》)

๓.๓.๑๖ 为 wéi

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมอนุประโยค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกเงื่อนไข
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า "ถ้า" "หาก" "ถ้าหาก" "ถ้าหากว่า"
ตัวอย่างประโยค	为近王，必掩口。 Wéi jìn Wáng, bì yǎn kǒu. หากอยู่ใกล้กษัตริย์จึงปิดปากเสีย (《韩非子·内储下》)

๓.๓.๑๗ 惟 wéi

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมสมภาค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกการรวมความ
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า "และ"
ตัวอย่างประโยค	猷告尔四国多方惟尔殷侯伊民。 Yóu gào ěr sì guó duō fāng wéi ěr yīn hóu yī mín. ได้ประกาศให้ประเทศทั้งหลายและราษฎรแห่งเมืองยันทราบโดยทั่วกันแล้ว (《尚书·多方》)

๓.๓.๑๘ 以 yǐ

จำแนกตามหน้าที่ได้ ๗ ประเภท

๑. คำเชื่อมบอกการรวมความ มีลักษณะสำคัญดังนี้

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมสมภาค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกการรวมความ
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า "และ"
ตัวอย่างประโยค	使民敬，忠以劝，如之何？ Shǐ mǐn jìng, zhōng yǐ quàn, rú zhī hé ? ถ้าจะทำให้คนเคารพยำเกรง ซื่อสัตย์ <u>และ</u> เชื่อฟัง ควร ทำอย่างไร (《论语·为政》)

๒. คำเชื่อมบอกความคล้ายตาม มีลักษณะสำคัญดังนี้

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมสมภาค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกความคล้ายตาม
ความหมายในภาษาไทย	อาจแปลว่า "แล้ว" แต่โดยมากมักไม่ต้องแปล
ตัวอย่างประโยค	余折以御。 Yú zhé yǐ yù. ข้าหักธนู <u>แล้ว</u> ควรรถม้าไป (《左传·成公二年》)

๓. คำเชื่อมบอกจุดมุ่งหมาย

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมอนุประโยค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกจุดมุ่งหมาย
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า "เพื่อ"
ตัวอย่างประโยค	还军霸上，以待大王来。 Huán jūn Bàshàng, yǐ dài dàwáng lái. ถอนกำลังพลไปประจำที่ป่าม่วง <u>เพื่อ</u> รอคอยฮ่องเต้เสด็จ มา (《史记·项羽本纪》)

๑๖๘ อภิวัฒน์ คุ้มภัย

๔. คำเชื่อมบอกเหตุ มีลักษณะสำคัญดังนี้

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมอนุประโยค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกสาเหตุ
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “เพราะ” “เพราะว่า” “เนื่องจาก”
ตัวอย่างประโยค	以数切谏，不得久留内。 Yì shù qiè jiàn, bù dé jiǔ liú nèi。 เพราะว่าทูลทัดทานหลายครั้งหลายครา จึงไม่อาจอยู่ในราชสำนักได้ (《史记·汲郑列传》)

๕. คำเชื่อมบอกผล มีลักษณะสำคัญดังนี้

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมอนุประโยค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกผล
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “จึง” “ก็เลย” “ด้วยเหตุนี้.....จึง”
ตัวอย่างประโยค	苦为河伯取妇，以故贫。 Kǔ wèi Hé bó qǔ fù, yǐ gù pín。 ประชาชนยากลำบากต้องหาเจ้าสาวให้เหอปัวจึงมีฐานะยากจน (《史记·滑稽列传》)

๖. คำเชื่อมบอกเงื่อนไข มีลักษณะสำคัญดังนี้

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมอนุประโยค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกเงื่อนไข
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “ถ้า” “หาก” “ถ้าหาก” “ถ้าหากว่า”
ตัวอย่างประโยค	五国以破秦，必南图楚。 Wǔ guó yǐ pò Qín, bì nán tú Chǔ。 ถ้าหากทั้งห้าแคว้นตีแคว้นฉินได้ ก็ต้องลงมาทางใต้โจมตีแคว้นฉู่อย่างแน่นอน (《战国策·楚策》)

๗. คำเชื่อมบอกการขยายความ มีลักษณะสำคัญดังนี้

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมอนุประโยค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกการขยายความ
ความหมายในภาษาไทย	โดยมากมักไม่ต้องแปล
ตัวอย่างประโยค	疑母尽以听疑也。 Yí mǔ jìn yǐ tīng Yí yě. มารดาของบิวอี้เชื่อฟังบิวอี้ทั้งหมด (《韩非子·外储说右上》)

๓.๓.๑๙ 与 yǔ

จำแนกตามหน้าที่ได้ ๒ ประเภท

๑. คำเชื่อมบอกการรวมความ มีลักษณะสำคัญดังนี้

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมสมภาค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกการรวมความ
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า "และ"
ตัวอย่างประโยค	夫以楚之强与大王之贤，天下莫能当之。 Fú yǐ Chǔ zhī qiáng yǔ dà wáng zhī xián, tiān xià mò néng dāng zhī. อาศัยความเข้มแข็งของแคว้นฉู่และความสามารถของ พระองค์ ในได้ห้ำหั่นไม่มีผู้ใดจะต่อกรได้ (《战国策·楚策一》)

๒. คำเชื่อมบอกการเลือก มีลักษณะสำคัญดังนี้

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมสมภาค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกการเลือก
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า "หรือ" "หรือว่า"
ตัวอย่างประโยค	知可以战与不可以战者，胜。 Zhī kě yǐ zhàn yǔ bù kě yǐ zhàn zhě, shèng. รู้ว่ารบได้หรือว่ารบไม่ได้ จึงจะชนะ (《孙子兵法·谋攻》)

๓.๓.๒๐ 则 zé

จำแนกตามหน้าที่ที่ได้ ๓ ประเภท

๑. คำเชื่อมบอกความคล้ายตาม มีลักษณะสำคัญดังนี้

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมสมภาค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกความคล้ายตาม
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “ก็” “พอ...ก็” “ครั้ง...ก็” “เมื่อ...ก็”
ตัวอย่างประโยค	寒往则暑来，暑往则寒来。 Hán wǎng zé shǔ lái, shǔ wǎng zé hán lái. พอฤดูหนาวไป ฤดูร้อนก็มา พอฤดูร้อนไป ฤดูหนาวก็มา (《周易·辞下》)

๒. คำเชื่อมบอกความขัดแย้ง มีลักษณะสำคัญดังนี้

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมสมภาค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกความขัดแย้ง
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “แต่” “ทว่า”
ตัวอย่างประโยค	欲速则不达。 Yù sù zé bù dá. อยากเร่งรัดแต่กลับไม่บรรลุเป้าหมาย (《论语·子路》)

๓. คำเชื่อมบอกเงื่อนไข มีลักษณะสำคัญดังนี้

ประเภทของคำเชื่อม	คำเชื่อมอนุประโยค
ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์	บอกเงื่อนไข
ความหมายในภาษาไทย	เทียบได้กับคำว่า “ถ้า” “หาก” “ถ้าหาก” “ถ้าหากว่า”
ตัวอย่างประโยค	今则来，沛公恐不得有此。 Jīn zé lái, Pèigōng kǒng bù dé yǒu cǐ. ถ้า (ศัตรู) บุกมา เกรงว่าท่าน เพี้ย กง คงรับมือไม่ไหว เป็นแน่ (《史记·高祖本纪》)

๔. บทสรุป

จากการศึกษาวิจัยการแปลคำเชื่อมในภาษาจีนโบราณเป็นภาษาไทยสามารถสรุปความหมายของคำเชื่อมภาษาจีนโบราณในภาษาไทยได้ดังนี้

ตารางที่ ๒ ความหมายของคำเชื่อมภาษาจีนโบราณในภาษาไทย

คำเชื่อม	ลักษณะทางอรรถศาสตร์	ความหมายในภาษาไทย
๑. 誠 chéng	๑. บอกเงื่อนไข	๑. เทียบได้กับคำ “ถ้า” “หาก” “ถ้าหากว่า”
๒. 而 ér	๑. บอกรวมความ ๒. บอกความขัดแย้ง ๓. บอกความคล้ายตาม ๔. บอกรเสริมความ ๕. บอกเงื่อนไข ๖. บอกรขยายความ	๑. เทียบได้กับ “และ” ๒. เทียบได้กับ “แต่” “ทว่า” ๓. เทียบได้กับ “แล้ว” “แล้วก็” “พอ....ก็” “เมื่อ....ก็” ๔. เทียบได้กับ “อีกทั้ง” “และยัง” “ที่สำคัญ” ๕. เทียบได้กับ “ถ้า” “หาก” “ถ้าหากว่า” ๖. เทียบได้กับ “อย่าง” “ด้วย” “โดย” ในบางบริบทอาจจะใช้ไม่ต้องแปล
๓. 苟 gǒu	๑. บอกเงื่อนไข	๑. เทียบได้กับ “ถ้า” “หาก” “ถ้าหากว่า”
๔. 故 gù	๑. บอกผล	๑. เทียบได้กับ “จึง” “ก็เลย” “ด้วยเหตุนี้...จึง”
๕. 及 jí	๑. บอกรวมความ	๑. เทียบได้กับ “และ”
๖. 即 jí	๑. บอกเงื่อนไข	๑. เทียบได้กับ “ถ้า” “หาก” “ถ้าหากว่า”
๗. 假 jiǎ	๑. บอกเงื่อนไข	๑. เทียบได้กับ “ถ้า” “หาก” “ถ้าหากว่า”
๘. 况 kuàng	๑. บอกรเสริมความ	๑. เทียบได้กับ “แล้ว...เล่า” “นับประสาอะไรกับ”
๙. 且 qiě	๑. บอกรวมความ ๒. บอกรเลือก ๓. บอกเงื่อนไข	๑. เทียบได้กับ “และ” “กับ” ๒. เทียบได้กับ “หรือ” “หรือว่า” ๓. เทียบได้กับ “ถ้า” “หาก” “ถ้าหากว่า”

๑๗๒ อภิวิธานน์ คู่มกัย

คำเชื่อม	ลักษณะทางอรรถศาสตร์	ความหมายในภาษาไทย
๑๐. 然 rán	๑. บอกความขัดแย้ง	๑. เทียบได้กับ “แต่” “ทว่า”
๑๑. 如 rú	๑. บอกเงื่อนไข ๒. บอกการเลือก	๑. เทียบได้กับ “ถ้า” “หาก” “ถ้าหากว่า” ๒. เทียบได้กับ “หรือ” “หรือว่า”
๑๒. 若 ruò	๑. บอกเงื่อนไข	๑. เทียบได้กับ “ถ้า” “หาก” “ถ้าหากว่า”
๑๓. 尚 shàng	๑. บอกเงื่อนไข	๑. เทียบได้กับ “ถ้า” “หาก” “ถ้าหากว่า”
๑๔. 设 shè	๑. บอกเงื่อนไข	๑. เทียบได้กับ “ถ้า” “หาก” “ถ้าหากว่า”
๑๕. 虽 suī	๑. บอกการยอมรับ	๑. เทียบได้กับ “แม้” “แม้ว่า” “ถึงแม้”
๑๖. 为 wéi	๑. บอกเงื่อนไข	๑. เทียบได้กับ “ถ้า” “หาก” “ถ้าหากว่า”
๑๗. 惟 wéi	๑. บอกการรวมความ	๑. เทียบได้กับ “และ”
๑๘. 以 yǐ	๑. บอกการรวมความ ๒. บอกความคล้อยตาม ๓. บอกเหตุ ๔. บอกผล ๕. บอกเงื่อนไข ๖. บอกจุดมุ่งหมาย ๗. บอกการขยายความ	๑. เทียบได้กับ “และ” ๒. เทียบได้กับ “แล้ว” โดยมากมัก ไม่ต้องแปล ๓. เทียบได้กับ “เพราะ” “เนื่องจาก” ๔. เทียบได้กับ “จึง” “ก็เลย” “ด้วยเหตุนี้จึง” ๕. เทียบได้กับ “ถ้า” “หาก” “ถ้าหากว่า” ๖. เทียบได้กับ “เพื่อ” “เพื่อว่า” ๗. โดยมากมักไม่ต้องแปล
๑๙. 与 yǔ	๑. บอกการรวมความ ๒. บอกการเลือก	๑. เทียบได้กับ “และ” ๒. เทียบได้กับ “หรือ” “หรือว่า”
๒๐. 则 zé	๑. บอกความคล้อยตาม ๒. บอกความขัดแย้ง ๓. บอกเงื่อนไข	๑. เทียบได้กับ “ก็” “พอ....ก็” “ครั้น....ก็” “เมื่อ....ก็” ๒. เทียบได้กับ “แต่” “ทว่า” ๓. เทียบได้กับ “ถ้า” “หาก” “ถ้าหากว่า”

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าคำเชื่อมในภาษาจีนโบราณสามารถแปลเป็นภาษาไทยได้หลากหลายในบางบริบท คำเชื่อมบางคำเช่นคำเชื่อมบอกการขยายความอาจจะไม่ต้องแปลได้เนื่องจากในภาษาไทยไม่ต้องใช้คำเชื่อมมาเชื่อมคำกริยากับส่วนขยายกริยาเหมือนในภาษาจีนโบราณ ในการถ่ายทอดความหมายของคำเชื่อมจากภาษาจีนโบราณเป็นภาษาไทยนั้น ผู้แปลต้องศึกษาความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์ของข้อความที่ปรากฏในบริบทให้ละเอียดถี่ถ้วน จึงจะเลือกใช้คำเชื่อมในการแปลได้ถูกต้อง การเลือกใช้คำเชื่อมที่ถูกต้องเหมาะสมนอกจากจะช่วยให้ภาษาแปลสละสลวยได้อรรถรสตรงตามต้นฉบับแล้ว ยังทำให้ผู้อ่านซึ่งเป็นผู้รับสารเข้าใจเรื่องราวที่แปลได้อย่างถูกต้อง อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะการแปลคำเชื่อมในภาษาจีนโบราณยุคก่อนราชวงศ์ฉินจนถึงราชวงศ์ฮั่นเท่านั้น ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะมีการศึกษาคำเชื่อมในสมัยอื่นด้วยแล้วนำมาเปรียบเทียบกันซึ่งจะทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของคำเชื่อมในภาษาจีนทั้งในด้านรูปและความหมาย ในด้านรูปของคำเชื่อมอาจศึกษาว่าในแต่ละยุคสมัยมีการใช้คำเชื่อมแต่ละประเภทเหมือนกันหรือไม่อย่างไร ในด้านความหมายอาจจะศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำเชื่อมว่าความหมายใดยังใช้อยู่ในปัจจุบันและใช้ในบริบทใด ความหมายใดสูญไปและสูญไปเพราะเหตุใด การศึกษาดังกล่าวนอกจากจะทำให้เห็นพัฒนาการของคำเชื่อมในภาษาจีนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันแล้วยังเป็นประโยชน์ต่อการแปลเอกสารจีนโบราณในแต่ละยุคสมัยอย่างมาก

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

จิราพร โชติเชิระวงศ์. "การศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำสันธานในสมัยสุโขทัยยุคชุกกับสมัยปัจจุบัน". วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔.

ดวงดา สุพล. **ทฤษฎีและกลวิธีการแปล**. กรุงเทพฯ : คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

ดุษฎีพร ชานีโรคคานต์. "อนุพากย์ในภาษาไทย". วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๒.

นววรรณ พันธุมเมธา. **ไวยากรณ์ไทย**. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, ๒๕๒๗.

ประพิน มโนมัยวิบูลย์. **ไวยากรณ์จีนกลาง**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

ปรีชา ช้างขวัญยืน. "การใช้ภาษาร้อยแก้วในภาษาไทยสมัยอยุธยา". วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕.

วรรณณา แสงอร่ามเรือง. **ทฤษฎีและหลักการแปล**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

วรรณณา แสงอร่ามเรือง. รายงานการวิจัยเรื่อง การแปลคำ **Abtonungspartikeln** ในภาษาเยอรมันเป็นภาษาไทย. กรุงเทพฯ : คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

อภิวัฒน์ คุ้มภัย. "คำเชื่อม ér ในภาษาจีนโบราณในหนังสือ หลุนยฺหวี่ และการแปลเป็นไทย". วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

_____. รายงานการวิจัยเรื่อง การแปลคำเชื่อมในภาษาจีนโบราณเป็นภาษาไทย. นครปฐม: คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๗.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์และคณะ. **ทฤษฎีไวยากรณ์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

อุปกิตศิลปสาร,พระยา. **หลักภาษาไทย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๑.

ภาษาต่างประเทศ

陈复华等. 古代汉语词典. 北京: 商务印书馆, 2003.

董希谦 王松茂. 古代汉语简明读本. 北京: 书目文献出版社, 1984.

- 郭锡良等。古代汉语（上）。天津：天津教育出版社，1996。
- _____。古代汉语（下）。北京：语文出版社，1998。
- 何乐士。古代汉语虚词通释。北京：语文出版社，1985。
- 蒋绍愚等。古汉语常用字字典。北京：商务印书馆，2005。
- 李英哲 卢卓群。汉语连词发展过程中的若干特点。湖北大学学报，(1997)：49 - 55。
- 廖振佑。古代汉语特殊语法。呼和浩特：内蒙古人民出版社，2001。
- 吕叔湘。现代汉语八百词。北京：商务印书馆，1996。
- 钱伯城。古文观止新编。台湾：台湾古籍出版社，2000。
- 王海棻。古代汉语简明读本。北京：商务印书馆，2002。
- 王力。王力古汉语字典。北京：中华书局，2000。
- 王松茂等。中华古汉语大辞典。长春：吉林文史出版社，2000。
- 杨伯峻 何乐士。古代汉语语法及其发展。北京：语文出版社，2003。
- 于江。近代汉语“和”类虚词的历史考察。上海大学学报，(1996)：34-40。
- 曾晓洁。略论“即使”类连词的源与流一兼及该类连词的归类问题。湖南第一师范学报，2006：120 - 122。
- 张双棣。古代汉语知识教程。北京：北京大学出版社，2003。
- 中国社会科学院古代汉语研究室。古代汉语虚词词典。北京：商务印书馆，2002。
- 朱德熙。语法讲义。北京：商务印书馆，1982。